

Dergi: Mahfil

Tarih: 1339 Receb

Müellif: Tâhirü'l-Mevlevî

İçinde bulunduğumuz mübârek ayın ismi olan Receb esâsen bir nesneden bilmekleyüp korkmak ve utanmak ve bir kimseden heybetlenip yani gözüne pek büyük ve mühîb görünmekle ona ta'zîm ve tebcîl eylemek mânâsınadır. Ve Receb eşur-i isnâ aşereden şehri ma'rûf ismidir ki mânâyı mezbûrdan me'hûzdur. Zira cahiliyette ona pek tazim ederlerdi.

Yine aynı maddeden müştak olan tercîb ise "Receb ayında kurban kesmek" mânâsınadır ki cahiliyette şehri mezbûrda esnâmlar için zebhi karâbîn ederler idi. Keza hakikaten Receb müşrikîn-i Arab'ın mukaddes bir ayı idi. Bilhassa Mudar kabilesi ve ona tebe'an kabâil-i sâ'ireden Receb'de oruç tutanlar bulunduğu gibi bunun 'aşere-i ûlâ içinde putların ma'bedlerini ziyarete giderler, putlar namına kurban keserler, bu yolda kesilen kurbana da ('itr) ve ('atîre) derlerdi.

Kāmûs mütercimi diyor ki: "el-'İtr, ayının kesriyle, kâfirler perestîş ettikleri puta denir. Sanem manasına ve mutlaka zebh olunacak hayvana denir ve şol koyuna denir ki cahiliyette müşrikûn-ı Arab perestîş eyledikleri esnâm için kurban ederler idi. Şârih Receb'e tahsis eylemiştir. el-'Atîre: sefîne vezninde bu dahi ehl-i cahiliyetin esnâmları için zebh eyledikleri koyuna denir."

Müzeyne kabilesinin Nühm ismindeki putunun sâdini yani kayyimi bulunan Abdullah b. Muğaffel Hazretleri 'atîre olmak üzere mâhud puta kurban keseceği sırada akli başına gelip putu kırmış ve huzûr-ı Peygamberîye dehâletle Müslüman olarak:

دَهَبْتُ إِلَى اللَّهِ تَهُمِ لِأَدْبَحَ عِنْدَهُ عَتِيرَةَ تُسَلِّ كَالَّذِي كُنْتُ أَفَعَلُ

فَقُلْتُ لِنَفْسِي حِينَ رَاجَعْتُ حَزْمَهَا أَهْدَا إِلَهُ أَبْكُمْ لَيْسَ يَغْفِلُ

أَتَيْتُ فَدِينِي الْيَوْمَ دِينَ مُحَمَّدٍ إِلَهُ السَّمَاءِ الْمَاجِدِ الْمُتَفَضَّلِ

Beyitlerini söylemişti ki;

“Nühm’ün yanına gittim. Her vakit ki gibi ona kurban kesecektim. Fakat aklım başıma geldi. Kendi kendime böyle dilsiz ve akılsız mabud olur mu? dedim. Sonra kalkıp huzûr-ı Peygamberîye geldim. Artık bugünkü dinim Dîn-i Muhammeddir. Hâliku’s-semâ ve mâcid-i zü’l-atâ olan zât-ı ecelli e’lâda mabudumdur” mealindedir.

Buhârî-yi şerîfin cüz’-i hâmisinde Ebû Hüreyre’den (r.a) mervî olmak üzere mezkûr bulunan وَلَا فَرَعٌ وَلَا عَتِيرَةٌ yani “Müslümanlıkta fera’ de yoktur ‘atîre de” hadis-i şerîfiyle bu âdet-i câhiliyye ilga edildi.

“el-Fera’: Fethateyn ile nâkanın yahut koyunun ve keçinin en evvel doğurduğu yavrusuna denir. Câhiliyede onu sanemlerine kurban ederlerdi ve minhu’l-hadîs وَلَا فَرَعٌ وَلَا عَتِيرَةٌ ve bazıları indinde câhiliyeden birinin devesi yüz mehâra bâliğ olunca bir genç ve âlâ devesini sanemine kurban ederdi.

Fera' dedikleri ol kurban eyledikleri devedir. Mukaddemâ ehl-i İslâm dahi ol minval üzere birini zebh eder olup ba'dehû nesh ve nehy sadır olmakla feragat ettiler." *Kāmûs tercümesi.*

Malumdur ki Arab-ı câhiliyye; Receb, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem aylarını (Eşhur-i Hurum) namıyla mukaddes tutar ve onların zarfında cidâl ve kîtâli fısk ve fücür sayardı. Bu şuhûr-i muharremeden tek bulunan Receb *ferd*, mütevâlî olan diğer üç aya *serd* sıfatı verildiği gibi Receb ayı *mükrimü'l-e'imme* vezninde *munsilü'l-esinne*, *esabb* ve *esamm* vasıflarını da alırdı. Çünkü Receb'in hulûlü mızrakların temerrününü çıkarır ve eldeki silahları döker, yani bıraktırırdı. Kezâ Receb ayının kulakları sağır addedilmişti. Zira içinde istimdâd ve isti'âneyi mûcib bir hareket vuku memnu' idi. Eşhur-i hurumda harp etmenin memnû'iyeti İbrahim İsmail aleyhimâ's-selâm devrinden beri câri olup hem ehl-i Mekke'nin te'mîn-i ma'îşeti hem de huccâc ve züvvâr-ı vâridînin selâmeti hikmetine mübtenî idi. Zilka'de, Zilhicce ve Muharrem aylarında kîtâl olmayacağı için bilâd-ı Arab'ın en uzaklarından bile hacılar sâlimen gelirler ve ba'de'l-hacc âminen dönerlerdi. Receb ayında kîtâl memnu bulunduğundan umre^[1] yapmak isteyenler; erkân-ı umreyi selâmetle îfâ ve avdet ederlerdi.

Eşhur-i hurumun hürmeti; bidâyet-i İslâm'da da mer'î ve muteber idi. Hatta Receb içinde düşmanla çarpışan ilk defa olmak üzere ganimet alan Abdullah bin Cahş ile kahraman arkadaşları; taraf-ı Nebevî'den "Ben size şehri haram dâhilinde harb ediniz dememiştim" itâbına uğradı. Lâkin bunun üzerine sûre-yi Bakara'daki

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدُّ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ

وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجِ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ

Yani “Habibim! Sana şehir-i haramda mukātele edilip edilmeyeceğinden sual ediyorlar. De ki: şehir-i haramda mukātele büyük bir şeydir. Erbâb-ı isti’dâdı İslâm’dan menetmek, Allah’a kâfir ve ziyâret-i Mescid-i Harâm’a mâni olmak, Mekke ahalisinden bulunan Müslümanları memleketlerinden çıkarmak ise ‘ind-i ilâhîde şehir-i haramdaki mukāteleden büyüktür. Allah’a şirk koşmak da kîtâlden eşdd ve ekberdir.” mealindeki âyetler nâzil oldu. Daha sonra da tecavüze maruz kalan Müslümanların her zaman ve mekânda müdafaada bulunmalarına müsaade buyuruldu.

Receb’in beyne’l-müslimîn diğer bir cihetten de hürmeti vardır ki ahâlîde itibarı umûmîye göre cevher-i Muhammedî sulb-i pederden meşîme-yi mâdere intikal etmiş^[2] ve mu‘cize-yi celile-yi isrâ; yine bu şehir-i muhterem zarfında vukua gelmiştir. Bu münasebetle ehl-i İslâm; Receb’in ilk Cuma gecesiyle yirmi yedinci leyle-yi mübârekesini kandil gecesi diye tes’îd eder.^[3]

Medîne-yi Münevvere ahâlîsi; Receb’in 12. gecesi Cebel-i Uhud’a gider ve Hazret-i Hamza ile şühedâ-yı sâirenin kabirlerini ziyaret eder. Yine Medîne-yi Münevvere’ye bu ay zarfında ve Recebiyye nâmıyla Mekke’den ve sâir bilâd-ı Arab’dan birçok zâir gelerek ziyaret-i seniyye-i Nebeviyye ile şâd-kâm olur.^[4]

İstanbul ve sâir Memâlik-i Osmâniye’de Receb ile onu takip eyleyen Şaban ve Ramazan ayları üç aylar ‘unvân-ı ta‘zîmi verilir, hatta bazı etfâl o şuhûr-i mübâreke esâmîsiyle tesmiye edilir.

Receb Paşa, Şeyh Şâbân-ı Velî, Ramazanoğulları gibi isimler Müslüman Türklerin bu aylara olan fart-ı ta'zîmini gösterir.

Belki hâlâ vardır; yakın zamanlara kadar erbâb-ı salâh Receb girince oruç tutmaya başlayıp hulûl-i Şevvâl'e kadar sâ'im bulunurdu.

Ramazan'ın müjdecisi addolunan bu ay ibtidâsında talebe-yi 'ulûmun câmi dersleri kesilirdi. Mollalar, Rumeli ve Anadolu kurâsına giderek va'z u nasihatte bulunur, köylüler tarafından da onlara nakden ve zahîraten yardım olunurdu ki beyne't-tullâb bu seferlere "cerre gitmek" denilirdi. Toplanılan nukûd ve erzâk ise talebenin tahsile avdeti esnasında sermaye-yi ekvâti olurdu. Çünkü imaretlerden ancak fudla ile çorba, bir de perşembe günleri pilav, zerde verilirdi. Bunlar ise şüphesiz genç bir adamın i'âşesine kâfi değildi.

Son zamanlara kadar Şaban'ın on beşinci günü yapılan Surre-yi Hümâyûn Alayı da mukaddemâ bu ayın on ikisinde icrâ olunurdu.

* Reyhan Dergisi'nden alınmıştır.

Hazırlayan: Abdüssettar Elif

[1] Umre: Me'a'l-ihram tavaf ile sa'yden ibaret bir küçük hacdır ki onda Arafat'a çıkmak ve Müzdelife'ye inmek ve Mina'ya gelip cemre yapmak yoktur. İhrâm ve tavaf ve sa'yden ibaret üç şey ile vücûda gelir. Tıraş olmak veya saçından kırpma ile hitâm bulur. el-Muhtesarat Hacı Zihni Efendi merhum.

[2] Kavı-i meşhûra göre Cenâb-ı Abdullah'ın zıfayı ve mâye-yi kudsiyye-yi Ahmediyye'nin Hazret-i Âmine'ye intikali hac mevsiminde vuku bulmuştu. Fakat Araplarca mutat Nesî usûlünden dolayı o seneki hac, Zilhicce'de değil Cumâdelahîra'da icrâ olunmuştu. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz'in 12 Rebiyyülevvel'de ve tam 9 aylık tevellüd etmiş olmasına binaen leyle-yi Regâ'ib'in Recep ayında değil; Cumâdelahîra zarfında olması lazım gelir. Diğer taraftan leyle-yi Regâ'ib'in 'atâya-yı kesîre-yi ilâhiyyenin (çünkü: Regâ'ib; çok vergi demektir) zaman-ı zuhûru olduğundan dolayı o unvanı almış bulunduğu dair rivâyetler de vardır. Hacı Zihni Efendi merhum *Kitâbü's-salât*'ında der ki "O gecenin leyle-yi Regâ'ib olması hakkında efvâh-ı 'avâmda dâir ve sâir olan söz ki Seyyidü'l-kâinât aleyhi ezkâ's-salât Efendimiz'in sulb-i pederden rahim-pâk-ı mâdere o gece nüzûl buyurmuş olmalarıdır, 'aklen ve naklen bî-asıldır. *Erba'în-i Nevevî*'nin hadîs-i hâmisi şerhinin evâhirinde Şeyh İsmail Hakkı *kuddise sirruhû* demiştir ki: Ol gecede husus üzere tecellî-yi ef'âl olup Cenâb-ı Sâhib-i Nübüvvet *sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem* garka-yı nûr-i ef'âl olmakla şükranlillah on iki rek'at salât-i Regâ'ib kılmıştır. Regâ'ib: Duhâ ve teheccüd namazları gibi nevâfildir. Ve ol geceye leyletü'r-Regâ'ib demek lisân-ı melâ'ike'den sâdir olmuştur. Nitekim İmam Nesefî'nin *Yâkûta* nâm kitabında musarrahtır."

[3] Mu'cize-yi Mi'râcı hâkî olmak üzere Osmanlı şâirleri tarafından birçok manzumeler yazılmıştır. Bunların en meşhuru Galata Mevlevihânesi Şeyhi olup 1142 tarihinde irtihâl eyleyen Nâyî Osman Dede'nin tanzim eylediği ve gayet mâhirâne bestelediği mi'râciyyedir.

"Evvel Allah adını yad eyleriz * Dil dil olmuş kalbi âbâd eyleriz" beytiyle

başlayan bu manzûme İstanbul'da Galata ve Yenikapı Mevlevihâneleriyle Sünbül Efendi Hângâhında ve Üsküdar'da Hazret-i Hüdâî Dergâhında merasim-i mahsûsa ile okunur. Esnâ-yı kırâatte huzzâr ve zuvvâra şeker, şerbet ve süt tevzî' olunur.

Manzûmenin her faslı iki mi'râciyehân tarafından yek-âhenk olarak inşâd ve her beytin hitâm-ı neğamâtında kürsünün altındaki zâkirler tarafından "sallû 'aleyh" vesâ'ire makâm-ı mahsûsuyla tekrar ederler. Vâ-esefâ ki manzûmenin her faslına ait nağamât; mazbût değildir. Bestesi muhafaza edilmiş olan birkaç fasıldır.

[4] Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Hazretleri ziyaret için Receb'de gelen züvvâra Belde-yi Tâhire ahalisi *Recebiyye* derler ve hecîn ile geldikleri için *rikâb* tabir ederler.

Recebiyye'nin 23 Receb'de Medine'ye girmesi mutad olduğundan Medineliler o gün hâric-i beldeye çıkıp sancaklarıyla takım takım gelen ziyaretçileri karşılarlar. Zâirler dört gün Medine'de ikamet, 26 Receb'de Harem-i Şerîf-i Nebevî dâhilinde mi'râciyye kırâat, leyle-yi Mi'râc'da açık bulunan Harem-i Şerîf'te sabaha kadar ibadet eyledikten sonra 27 Receb'de yurtlarına müteveccihen yola çıkarlar.